

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Karin Lindahl

Våldtäktsbrottets utveckling

En rättshistorisk granskning av 1962 års brottsbalk

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Christian Häthén

Termin: VT2016

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRKORTNINGAR	3
1 INLEDNING	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Syfte	4
1.3 Frågeställningar	5
1.4 Avgränsning	5
1.5 Metod	5
1.6 Material	5
1.7 Disposition	6
2 STRAFFLAGENS HISTORIA OCH DESS TILLÄMPNING	7
3 VÅLDTÄKTSREGLERINGENS UTVECKLING I BROTTSBALKEN	9
3.1 Införandet av brottsbalken och kriminalisering av våldtäkt inom äktenskapet	9
3.2 Modernisering och utvidgning av våldtäktsbegreppet	12
3.3 Hänsyn tas till offrets låga ålder vid bedömning om grov våldtäkt	14
3.4 Betoning på kränkningen	16
3.5 Sänkning av våldsrekvisitet och markant utvidgning av lagrummet	17
3.6 Ytterligare utvidgning samt diskussion kring samtyckesreglering	19
3.7 Bulgarienmålet	20
4 2014 ÅRS SEXUALBROTTSKOMMITTÉ	22
5 ANALYS	24
6 SLUTSATS	30

Summary

The purpose of this essay is to analyze how the different legislative amendments have changed regarding to the crime of rape since the penal code was introduced in 1962. It is a study of the legal history and the changes that has been made, what the bases for these changes were in order to observe why the current debate of whether we should introduce a requirement of consent has aroused. Rape has, since the penal code was introduced, been in the first paragraph of the sixth chapter and this section of the law has been changed five times in total. This essay will illustrate how the protection aspect has been changed from protecting the female honor to defending the sexual integrity and the right to self-determination. It will also illustrate how the focus has transferred from the actions of the victim at the time of the assault to the perpetrator by emphasizing that it is the violation that should be judged and not the sexual act as such.

Sammanfattning

Syftet med denna uppsats är att redogöra för de olika lagändringar som gjorts av våldtäktsbrottet sedan brottsbalken infördes år 1962. Det är en rättshistorisk undersökning av vilka ändringar som gjorts, vad som låg till grund för att dessa ändringar gjordes för att till sist uppmärksamma dagens samhällsdebatt kring införandet av en samtyckesreglering. Brottet våldtäkt har sedan brottsbalkens införande reglerats i första paragrafen, första kapitlet i brottsbalken och detta lagrum har ändrats sammanlagt fem gånger. Uppsatsen kommer att belysa hur skyddsaspekten ändrats från att skydda kvinnans ära till att värna för den sexuella integriteten och självbestämmanderätten. Det kommer även att åskådliggöras hur fokus förflyttas från brottsoffrets agerande vid övergreppet till gärningsmannen genom att markera att det är kränkningen som ska bedömas och inte den sexuella handlingen som sådan.

Förkortningar

BrB
Prop.
HD
NJA
SOU
SFS
Dir.

Brottsbalken
Proposition
Högsta domstolen
Nytt juridiskt arkiv
Statens offentliga utredningar
Svensk författningssamling
Direktiv

1 Inledning

I kursen i rättshistoria framkom det att framförallt våldtäktsregleringen är något som har förändrats drastiskt och markant sedan brottsbalkens inträdande i den svenska rätten. Diskussionerna kring våldtäktsregleringen tycks idag starkare än någonsin och idag är framförallt debatten kring införandet av en samtyckesreglering särskilt aktuellt. Varför har denna diskussion blossat upp just nu? För att söka svar på den här frågan undersöktes de tidigare ändringarna av våldtäktsregleringen för att se om svaret gick att finna där. Med tanke på dagens debatt och brottsbalkens utveckling lockade det mig att utreda hur lagen kring våldtäktsbrottet har ändrats ur ett rättsvetenskapligt perspektiv.

1.1 Bakgrund

Våldtäkt är ett ämne som tycks vara ett konstant ämne i samhällsdebatten. Det är också ett brott som har utvecklats väldigt snabbt bara sedan brottsbalkens införande. Denna uppsats kommer därför att behandla den kriminalpolitiska utvecklingen av våldtäkt sedan brottsbalkens införande på 1960-talet. Uppsatsen tar sig genom andra halvan av 1900-talet fram till idag genom de lagändringar som skett och bakgrunden till varför ändringarna skedde. Fokus ligger på 1962 års brottsbalk och dess ändringar. Detta för att kunna synliggöra den debatt som förts och få en förståelse för varför debatten ser ut som den gör idag.

1.2 Syfte

Syftet med denna uppsats är att undersöka hur lagen har ändrats och vilka tankar som låg till grund för dessa ändringar för att se hur vi har hamnat i diskussionen kring regleringen som förs idag. I detta sammanhang uppmärksammas dagens debatt inför en framtida förändring.

1.3 Frågeställningar

För att uppnå syftet med denna uppsats har följande frågor besvarats:

Hur har lagstiftningen förändrats?

Varför har den förändrats som den gjort?

Hur ser debatten kring den nuvarande lagstiftningen ut?

1.4 Avgränsning

Uppsatsen fokuserar enbart på ändringarna i brottsbalken med utgångspunkt på sexualbrottet våldtäkt. Denna avgränsning har gjorts på grund av uppsatsens syfte och omfattning samt mitt personliga intresse av just det brottet. Fokus kommer ligga på första paragrafen i sjätte kapitlet i brottsbalken.

1.5 Metod

Metoden som använts är rättshistorisk metod för att studera hur brottet våldtäkt har förändrats sedan brottsbalken trädde ikraft.

1.6 Material

Med tanke på uppsatsens natur i form av en historisk rättsutredning med ett rättsutvecklingsperspektiv, har främst information från förarbeten i form av framförallt statliga offentliga utredningar och propositioner, enstaka rättsfall samt kommentar till brottsbalken använts. Även en bok som heter *Offer för brott* av Bergenlöv m.fl. har använts för att komplettera det ursprungliga materialet. Den här källan bedöms vara tillförlitlig eftersom den bekräftar och stämmer överens med de andra källor som använts.

1.7 Disposition

Denna uppsats inleds med en historisk sammanfattning av hur strafflagen såg ut innan brottsbalken infördes samt hur brottsbalken kom till. Därefter behandlas lagändringarna i kronologisk ordning för att sedan diskutera dagens debatt kring våldtäktsregleringen. Sedan avslutas uppsatsen med egna reflektioner i en analys och en slutsats av det som redovisats.

2 Strafflagens historia och dess tillämpning

Strafflagen var den lag som brottsbalken ersatte när den trädde ikraft 1965. Denna strafflag trädde ikraft år 1864 och innebar ett stort framsteg för kvinnans roll i samhället på den här tiden eftersom brott mot kvinnan som person var det som strafflagen i princip introducerade. Det var brott som hot och våld med fokus på den fysiska skada som kvinnan led på grund av dessa brott som stod i fokus. Tidigare när det gällde våldtäkt brukade kvinnans ära diskuteras eftersom det tidigare hade betydelse vad våldtäkten innebar för hennes ära. Detta innebar i sin tur att våldtäkt bestraffades hårdare om den hade utförts mot en ärbär kvinna. Betydelsen för kvinnans ära i samband med våldtäkt togs inte upp i lagtexten i strafflagen utan fokus låg på fysiska skador samt på kvinnans kropp. Dessutom var det hotet och våldet som låg i centrum för när straffet skulle avgöras.¹

Praxis från år 1926 visar att visst tvång är tillåtet vid samlag vid denna tid samt att kvinnan inte har full bestämmanderätt över sin sexualitet. Även tydligt motstånd från kvinnans sida, till exempel rop på hjälp, behövdes för att kunna döma någon för våldtäkt. Kraftigt våld (s.k. absolut våld) och motstånd från kvinnans sida måste ha bevisligen utövats för att brottet skulle kunna rubriceras som våldtäkt.²

Detta krav på absolut våld visar sig från ett rättsfall från 1941 där en kvinna efter femton till tjugo minuters hård strid med sin gärningsman gav upp och gick med på samlag.³ Det var först i sista instansen som HD fann att brottet var att bedömas som en våldtäkt.⁴

¹ Se Bergenlöv, Cronberg och Östberg: *Offer för brott*, Lund 2009 s. 207.

² SOU 1982:61 s. 72 f.

³ NJA Avd. I, 1942:2.

⁴ NJA Avd. I, 1967:114 s. 644 f.

Detta rättsfall är exempel på hur strafflagen och dess rekvisit tillämpades i praktiken.

3 Våldtäktsregleringens utveckling i brottsbalken

Denna historik ovan angående strafflagen är viktig att komma ihåg i samband med brottsbalkens inträde i den svenska rätten och diskussionerna som ledde fram till dess ikraftträdande år 1965.

Våldtäktsregleringen i brottsbalken har ändrats sammanlagt fem gånger sedan brottsbalken trädde i kraft medan första stycket i sjätte kapitlet har ändrats fyra gånger. Den första ändringen skedde på 1980-talet och den senaste skedde år 2013.⁵ I nuläget håller även en sexualbrottskommitté på att utreda om ännu en förändring behövs och kommittén ska lägga fram sitt förslag den 1 oktober 2016.⁶

Dessa ändringar kommer att tas upp nedan i varsitt avsnitt. I början av varje avsnitt finns de tidigare laglydelserna avbildade kursivt för att lättare ge en överblick och förstå ändringarna i dess helhet.

3.1 Införandet av brottsbalken och kriminalisering av våldtäkt inom äktenskapet

Tvingar man kvinna till samlag genom våld å henne eller genom hot som innebär trängande fara, dömes för våldtäkt till fängelse, lägst två och högst tio år. Lika med våld anses att försätta kvinnan i vanmakt eller annat sådant tillstånd.

Är brottet med hänsyn till kvinnans förhållande till mannen eller eljest att anse som mindre grovt, dömes för våldförande till fängelse i högst fyra år.⁷

I och med övergången från strafflagen till brottsbalken år 1965 blev det tydligt att andra värden prioriterades. Det var inte längre önskvärt att skydda äktenskapet på samma sätt som tidigare och våldtäktsbrottet skulle istället

⁵ Holmqvist m.fl. Vanda 2013, kommentaren till 6 kap. 1 § BrB, s. 1.

⁶ Dir. 2014:123.

⁷ 6 kap. 1 § BrB (1962:700).

skydda människors sexuella integritet och självbestämmanderätt. Denna rätt riktade sig mot kvinnor och barn och lagtexten var inte könsneutral.⁸

Våldtäktsbestämmelsen reglerades liksom idag i 6:1 BrB och det stod att ”man som tvingar kvinna till samlag genom våld å henne eller genom hot som innebär trängande fara” döms för våldtäkt. Andra stycket i samma paragraf som tagits upp ovan omfattade våldförande och var en mildare form av våldtäkt. Omständigheter som gjorde att brottet klassades som våldförande var om kvinnan hade en relation till mannen eller tidigare haft det. Även andra omständigheter kunde anses vara mindre grova. Exempel på då domstolen dömde till våldförande kan vara om kvinnan ansågs medvällande genom att frivilligt följa med mannen.⁹ Även om kvinnan hoppade in i en så kallad raggabil ansågs detta leda till att brottet klassades som mindre grovt.¹⁰

Vad som ledde till dessa nya värderingar och ändringar kan härledas från de båda statliga offentliga utredningar som gjordes på 50-talet. Straffrättskommittén tillsattes 1937 och kom fram till ett slutbetänkande 1953 som hette förslag till brottsbalk. Ett år senare tillsattes Strafflagsberedningen och deras utredning från 1956 hette skyddslag. Dessa två utredningar sammanfördes senare till ett förslag genom proposition 1962:10.¹¹

I denna proposition lades det fram förslag om att gå från framtvingande av otukt till framtvingande av samlag. Detta samlag skulle ej längre behöva fullbordas. Även om lagen inte var könsneutral så ansågs det inte finnas behov av att ändra på detta heller. Dessutom ville man ta bort bestämmelsen om absolut våld på grund av svårigheter vid rättstillämpningen. Istället menade man att hot av sådant slag som råntvång vore mer lämpligt. Detta innebar att det skulle krävas hot i form av trängande fara för liv, hälsa eller av annat betydelsefullt intresse för offret. Dock var det förslaget om att krimi-

⁸ Holmqvist m.fl. Vanda 2013, kommentaren till 6 kap. BrB, s. 1.

⁹ Holmqvist m.fl. a.a. s. 2.

¹⁰ NJA Avd. I 1967:114 s. 644 f.

¹¹ Holmqvist m.fl. a.a. s. 2.

nalisera våldtäkt inom äktenskapet som blev det mest uppmärksammade. Propositionen säger däremot att denna kriminalisering torde vara utan praktisk betydelse på grund av den befarade låga anmälningsbenägenheten samt bevissvårigheter som skulle kunna uppstå. Men det andra stycket i paragrafen ledde till att även om en våldtäkt skedde inom äktenskapet så var det förmildrande att offret och förövaren var gifta.¹²

Det är intressant att se hur olika institutioner och förbund har ställt sig i förhållande till kommitténs förslag i och med att de till viss del får anses skildra samhällets åsikter. Vissa (exempelvis Föreningen Sveriges stadsfiskaler och Hovrätten för Nedre Norrland) som yttrade sig om förslaget hade åsikter kring formuleringen samlag och otukt samt kring hur de skulle tolkas och definieras. Till exempel om det skulle räcka med att könsorgan berörde varandra eller om det skulle krävas fullbordat samlag. Diskussion uppstod också kring borttagandet av kravet på absolut våld där advokatsamfundet var kritiska. Medicinalstyrelsen var kritisk till att våldtäkt även skulle omfatta äktenskapssituationer på grund av utpressning och abortsituationer som skulle kunna uppstå till följd av att lagen då tillät abort om graviditeten uppstått genom våldtäkt. Kriminalpolisintendenten i Stockholm var av samma åsikt men på grund av trakasseringsituationer och bevissvårigheter som skulle kunna uppstå.¹³

Fredrika-Bremer-förbundet och Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU) framförde mer moderna åsikter när det gällde andra stycket kring förmildrande omständigheter och anförde att äktenskapsförbindelser eller tidigare förbindelser inte skulle anses vara mindre grovt eftersom det ofta förekommer situationer då män förgriper sig på kvinnor enbart av anledningen att en kvinna lämnat dem. Riksförbundet för sexuell upplysning menade också att kommitténs förslag innebar att kvinnans sexuella integritet

¹² Prop. 1962:10 s. B 152 ff.

¹³ A. prop. s. B 155 ff.

värderas lägre i sådana situationer och att detta inte var önskvärt.¹⁴ Departementschefen höll till största delen med kommittén.¹⁵

Det bör också nämnas att homosexuella handlingar inte omfattades av den förslagna våldtäktsregleringen. Dessa skulle istället omfattas av en annan paragraf om sexuella övergrepp. Lagen skiljde alltså tydligt mellan handlingar av heterosexuell och homosexuell karaktär.¹⁶

3.2 Modernisering och utvidgning av våldtäktsbegreppet

Den som tvingar annan till samlag eller därmed jämförligt sexuell umgänge genom våld eller genom hot som innebär eller för den hotade framstår som trängande fara, döms för våldtäkt till fängelse, lägst två och högst sex år. Lika med våld anses att försätta någon i vanmakt eller annat sådant tillstånd.

Är brottet med hänsyn till våldets eller hotets art och omständigheterna i övrigt att anse som mindre allvarligt, döms till fängelse i högst fyra år.

Är brottet grovt, döms för grov våldtäkt till fängelse, lägst fyra och högst tio år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas, om våldet var livsfarligt eller om den som begått gärningen tillfogat allvarlig skada eller allvarlig sjukdom eller annars visat särskild råhet.¹⁷

1971 tillsattes sexualbrottsutredningen vars syfte var att undersöka sexualbrottslagstiftningen. Denna utredning lämnade sitt omdebatterade betänkande 1976 som fick namnet *Sexuella övergrepp*. Detta betänkande innebar en mildare syn på sexualbrott i form av böter istället för fängelse och andra mildringar i straffskalan. Dessutom lades stor fokus på offrets handlande innan brottet.¹⁸ På grund av den häftiga debatten som följde betänkandet tillsattes sexualbrottskommittén 1977 och den avgav betänkandet *Våldtäkt och andra sexuella övergrepp* år 1982.¹⁹

¹⁴ A. prop. s. B 157.

¹⁵ A. prop. s. B 158.

¹⁶ A. prop. s. B 159 ff.

¹⁷ 6 kap. 1§ BrB (1984:399).

¹⁸ Bergenlöv, Cronberg och Östberg a.a. s. 218.

¹⁹ Prop. 1983/84:105 s. 12 ff.

De tankar som ledde fram till att en förändring krävdes var framförallt att bestämmelserna var föråldriga och inte levde upp till den jämställdhetsstandard som krävdes enligt samhället på 1970-1980 talet. Den här perioden kännetecknas av att sexualiteten och synen på densamma blev mer liberal i form av exempelvis tillfälliga sexuella förbindelser. Denna liberalism genomsyrar utredningen från 1971.²⁰

En stor nyhet med förslaget från 1983 var ett utvidgat våldtäktsbegrepp. Detta innebar i det här fallet att det inte behövde röra sig om fullbordat samlag för att det skulle klassas som en våldtäkt, utan enligt propositionen skulle det vara tillräckligt att parternas könsdelar kom i kontakt. Detta förslag kom till efter mycket kritik av den tidigare definitionen och kommittén ansåg att det fanns andra sexuella handlingar som kunde vara lika kränkande och straffvärda som fullbordat samlag. Exempel som gavs på andra handlingar var bland annat orala och anala samlag.

Den reform som genomfördes 1984 kom att kallas den stora reformen eftersom bestämmelsen gjordes könsneutral vilket ledde till att övergreppet även kunde vara av homosexuell natur samt att brottet kunde förövas av både män och kvinnor.²¹ Enligt förslaget skulle även grov våldtäkt införas som en ny straffskala. Brottet våldförande som tidigare återfanns i andra stycket av våldtäktsparagrafen upphävdes. Detta innebar att det inte längre spelade någon roll hur offret handlade innan brottet eller vilken relation offret hade till förövaren utan det skulle oavsett klassas som våldtäkt och en sådan omständighet innebar inte att det var en förmildrande omständighet på samma sätt. Detta innebar i sin tur att det blev en tydlig förskjutning av fokus från offrets beteende och handlingar till gärningsmannens. Förslaget från propositionen stämde i huvudsak överens med förslaget som kommittén kom fram till förutom att kommittén inte behandlade något förslag om straffskalorna.²²

²⁰ Bergenlöv, Cronberg och Östberg a.a. s. 217 f.

²¹ Holmqvist m.fl. kommentaren till 6 kap. 1 §, s. 1.

²² Prop 1983/84:105 s. 17.

Ett rekvisit för att det över huvud taget skulle handla om en våldtäkt var just tvång. Detta innebar att gärningsmannen använde våld eller allvarligt hot. Det blev ingen förändring av kravet på tvång från tidigare bestämmelse utan även ringa fall av fysiskt våld kunde föranleda ansvar för våldtäkt. Däremot gjordes ett tillägg som innebar att det även kunde röra sig om hot som innebar trängande fara för offret. I propositionen betonades vikten av att det inte behövde röra sig om verklig fara utan det skulle räcka om offret uppfattade hotet som trängande för denne.²³

Den här ändringen innebar att brottet våldförande togs bort från paragrafen. Att detta brott över huvud taget kom till hänförs till att våldtäkt inom äktenskapet blev straffbart och att det därmed behövdes en ny form av våldtäkt i de fall då offret tidigare haft en relation med förövaren. Detta ansågs på 1980-talet inte godtagbart utan i förarbetena betonades vikten av att offret inte borde skuldbeläggas genom att behandlas som medvållande när offrets handlande helt saknade rättslig betydelse.²⁴

Därför borde inte omständigheter eller offrets handlande innan övergreppet få ha någon betydelse när rubriceringen av brottet gjordes. Tvärtom skulle det inte leda till en mildare bedömning om offret åkt på en ”raggarrunda”, medgett vissa närmanden eller på grund av offrets levnadssätt. Det som istället skulle vara avgörande för om brottet var att klassas som grovt eller ej skulle bero på våldets eller hotets art och omständigheterna i övrigt.²⁵

3.3 Hänsyn tas till offrets låga ålder vid bedömning om grov våldtäkt

Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas, om våldet var livsfarligt eller om den som har begått gärningen tillfogat allvarlig skada eller allvarlig

²³ A. prop. s. 18.

²⁴ A. prop. s. 20.

²⁵ A. prop. s. 24.

sjukdom eller, med hänsyn till tillvägagångssättet eller offrets låga ålder eller annars, visat särskild hänsynslöshet eller råhet.²⁶

1992 gjordes inte lika stora förändringar som det gjordes i reformen från 1984. De förändringar som gjordes avsåg bestämmelsen om grov våldtäkt i tredje stycket som finns citerat ovan. Den största ändringen var att det lades till att om offret var ung till sin ålder så skulle detta anses som grov våldtäkt.²⁷ Detta gjordes för att stärka skyddet för barn och unga samt för att särskilt markera att ett övergrepp mot ett barn var att betrakta som grovt.²⁸

Detta gjordes för att lagstiftaren ansåg att barn och ungdomar var extra skyddsvärda eftersom ett övergrepp mot dem oftast innebar mer omfattande men, både fysiska och psykiska. På grund av barns svaga ställning i samhället tyckte utredningen att det fanns anledning att ytterligare markera allvaret i övergrepp mot denna åldersgrupp.²⁹

Det som ändrades var att offrets låga ålder särskilt skulle beaktas vid bedömningen om våldtäkten var grov. Dessutom lades det också till att om gärningsmannen visat särskild hänsynslöshet så skulle detta också betraktas som grov våldtäkt. Den här andra ändringen om hänsynslöshet gjordes för att rekvisiten för grov våldtäkt var i behov av att utökas.³⁰

Begreppet särskild hänsynslöshet lades till i lagrummet på grund av att det var ett av rekvisiten för att bedöma om misshandel var att klassas som grov och risken för missförstånd mellan lagrummen skulle undanröjas genom liknande bedömning för både grov misshandel som grov våldtäkt. Dessutom ansågs inte ordet råhet täcka in tillräckligt många omständigheter. I propositionen ges bland annat upprepade eller långdragna övergrepp, gruppvåldtäkter, sadistiska inslag samt grovt förnedrande handlingar som exempel

²⁶ 6 kap. 1 § 1 st BrB (1992:147).

²⁷ Bergenlöv, Cronberg och Östberg a.a. s. 219.

²⁸ Prop 1991/92:35 s. 1.

²⁹ A. prop. s. 10.

³⁰ A. prop. s. 11.

som kännetecknar grova våldtäktsbrott där begreppet särskild hänsynslöshet skulle hjälpa till för att klassificera brottet som grovt.

3.4 Betoning på kränkningen

Den som genom våld eller genom hot som innebär eller för den hotade framstår som trängande fara tvingar någon annan till samlag eller till annat sexuellt umgänge, om gärningen med hänsyn till kränkningens art och omständigheterna i övrigt är jämförlig med påtvingat samlag, döms för våldtäkt till fängelse, lägst två och högst sex år. Med våld jämställs att försätta någon i vanmakt eller annat sådant tillstånd.³¹

Inte heller den ändringen som gjordes 1998 var av lika stor betydelse som reformen 1984 men några små ändringar gjordes ändå. Det börjades här markera att det var kränkningens art som hade betydelse istället för den sexuella handlingen. Detta gjordes genom att utvidga tillämpningsområdet för våldtäkt till att även omfatta andra kränkande sexuella handlingar än enbart samlag.³²

Detta fick till följd att våldtäktsbestämmelsen formulerades om från ”samlag eller därmed jämförligt sexuellt umgänge” till ovan nämnda formulering. Genom att i lagtexten nämna kränkningens art och övriga omständigheter så täcktes även andra handlingar in som tidigare betraktats som sexuellt tvång.³³

Genom utvidgning av området så innebar det att inte bara anala och orala samlag räknades som ”jämförligt sexuellt umgänge” utan även andra handlingar som inte räknades som samlag men ändå kunde vara smärtsamma, skadeframkallande och kränkande klassades som våldtäkt. På så sätt omfattas även handlingar som innebär en lika stor kränkning som påtvingat sam-

³¹ 6 kap. 1 § 1 st BrB (1998:393).

³² Bergenlöv, Cronberg och Östberg a.a. s. 221.

³³ Prop. 1997/98:55 s. 91.

lag. Exempel som ges i propositionen är att med våld föra in främmande föremål i kvinnans underliv.³⁴

3.5 Sänkning av våldsrekvisitet och markant utvidgning av lagrummet

Den som genom misshandel eller annars med våld eller genom hot om brottslig gärning tvingar en person till samlag eller till att företa eller tåla en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens art och omständigheterna i övrigt är jämförlig med samlag, döms för våldtäkt till fängelse i lägst två och högst sex år.

Detsamma gäller den som med en person genomför ett samlag eller en sexuell handling som enligt första stycket är jämförlig med samlag genom att otillbörligt utnyttja att personen på grund av medvetlöshet, sömn, berusning eller annan drog-påverkan, sjukdom, kroppsskada eller psykisk störning eller annars med hänsyn till omständigheterna befinner sig i ett hjälplöst tillstånd.

Är ett brott som avses i första eller andra stycket med hänsyn till omständigheterna vid brottet att anse som mindre grovt, döms för våldtäkt till fängelse i högst fyra år.³⁵

Som syns ovan utvidgades lagrummet markant genom reformen 2005. Det andra stycket som syns ovan lades till. Detta stycke omfattar gärningar som tidigare bestraffats som sexuellt utnyttjande men som genom reformen rubricerades om till våldtäkt. Även tillämpningsområdet utvidgades genom det tredje stycket ovan genom att våldtäkt även skulle avse mindre grova gärningar som tidigare bestraffats som sexuellt tvång eller den ännu äldre regleringen om våldförande.³⁶

Kommittén betonade vikten av att skydda den sexuella självbestämmanderätten och den sexuella integriteten. De fastställde att en våldtäkt innebar en grov kränkning av båda dessa skyddsvärden.³⁷

³⁴ A. prop. s. 91.

³⁵ 6 kap. 1§ 1-3 st BrB (2005:90).

³⁶ Holmqvist m.fl. a.a. kommentar till BrB 6 kap. 1 § s. 2.

³⁷ SOU 2001:14 s. 143.

Kommittén ansåg även att uttrycket sexuellt umgänge skulle bytas ut till sexuell handling för att bredda tillämpningen. De ansåg att sexuellt umgänge avsåg en sexuell handling där könsorganen berör varandra och att en våldtäkt inte behövde innebära just en sådan handling utan många olika situationer med ”påtaglig sexuell prägel”.³⁸

Den formulering som ändrades 1998 ändrades återigen 2005. Från ”samlag eller till annat sexuell umgänge” till ”samlag eller till att företa eller tåla en annan sexuell handling” som det står i lagrummet ovan. Även våldsrekvisitet ändrades från råntvång till otillbörligt tvång.³⁹ Detta resonemang innebar att det ansågs att kravet på tvång var satt för högt och att detta därför skulle sänkas. Det ansågs alltså vid denna tid inte tillräckligt med enbart samtycke utan ett visst krav på tvång ansågs behövas.

Regeringen såg flera nackdelar med att enbart ha samtycke som krav. Bland annat att gärningsmannen skulle kunna hävda att tyst samtycke förelåg och att detta skulle leda till att fokus förflyttades till offrets handlande i samband vid gärningen, ett scenario som tidigare försökts undvikas.⁴⁰ Därför sänktes kravet från råntvång till olaga tvång.⁴¹

Sexualbrottsutredningen från 2001 betonade att lagstiftningen skulle skydda den sexuella självbestämmanderätten och den sexuella integriteten. De menade också att det är kränkningen som lagstiftaren måste lägga större vikt vid och inte den sexuella handlingen, vilket överensstämde med resonemanget som fördes inför lagändringen 1998.⁴²

En annan nyhet vid lagändringen var att det skulle betraktas som våldtäkt även om offret berusat sig frivilligt, alltså självförvållat rus. Tidigare hade

³⁸ SOU 2001:14 s. 150.

³⁹ A.a.

⁴⁰ Prop. 2004/05:45 s. 37.

⁴¹ Bergenlöf, Cronberg och Östberg a.a. s. 221.

⁴² A.a.

det rubricerats som sexuellt utnyttjande om gärningsmannen utnyttjade en person som berusat sig frivilligt.⁴³

När detta förslag kom var det främst kvinnoföreningar och organisationer som ställde sig positiva till de föreslagna lagändringarna medan de som skulle tillämpa och tolka lagen ställde sig något mer negativa till en sådan lagändring. Detta eftersom lagtolkarna ansåg att förslaget var oklart och skulle leda till en svår gränsdragning vid tillämpningen av lagen på grund av att själva kränkningen skulle stå i fokus istället för den sexuella handlingen.⁴⁴

3.6 Ytterligare utvidgning samt diskussion kring samtyckesreglering

Den som genom misshandel eller annars med våld eller genom hot om brottslig gärning tvingar en person till samlag eller till att företa eller tåla en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag, döms för våldtäkt till fängelse i lägst två och högst sex år.

Detsamma gäller den som med en person genomför ett samlag eller en sexuell handling som enligt första stycket är jämförlig med samlag genom att otillbörligt utnyttja att personen på grund av medvetlöshet, sömn, allvarlig rädsla, berusning eller annan drogpåverkan, sjukdom, kroppsskada eller psykisk störning eller annars med hänsyn till omständigheterna befinner sig i en särskilt utsatt situation.⁴⁵

Den senaste ändringen som gjorts i lagtexten trädde ikraft 2013. De ändringar som gjordes då innebar dels en utvidgning men även ett förtydligande av lagrummet i 6:1 BrB.

Det straffrättsliga skyddet mot våldtäkt förstärktes i och med ändringen 2013. Begreppen ”allvarlig rädsla” och ”särskilt utsatt situation” infördes. ”Särskilt utsatt situation” infördes istället för ”hjälpöst tillstånd” eftersom det hade visat sig att begreppet var svårtolkat och detta innebar att det ställdes för höga krav vid tillämpningen. Särskilt vid bedömningen av berusade

⁴³ A.a.

⁴⁴ Bergenlöv, Cronberg och Östberg a.a. s. 222.

⁴⁵ 6 kap. 1 § BrB (2013:265).

och drogpåverkade offer samt offer med psykiska eller fysiska funktionsnedsättningar. Detta fick även betydelse då offret blev handlingsförklamat under ett övergrepp på grund av rädsla så att därmed kroppen ”stängdes av”.⁴⁶ Eftersom begreppet ”hjälpöst tillstånd” var oklart och att det fått ett alltför snävt tillämpningsområde behövdes detta bytas ut.⁴⁷

Tendenser till att domstolarna inte tog sikte på kränkningen så som lagstiftaren menat började märkas. Detta var i behov av att åtgärdas och detta gjordes genom att ytterligare betona kränkningens allvar i lagtexten genom att föra in detta i första stycket. Syftet var att ytterligare markera kränkningens betydelse i sådana sammanhang istället för att fokusera på den sexuella handlingen.⁴⁸

3.7 Bulgarienmålet

Det bör även nämnas att i förarbetena till den ändring som skedde år 2005 samt till ändringen som skedde 2013 diskuterades möjligheten kring en samtyckesreglering. Detta främst utifrån ett rättsfall från Europadomstolen. I detta rättsfall som kallas för Bulgarienmålet var det en flicka på 14 år som hävdade att hon blivit våldtagen av två män som var 20 och 21 år gamla. Det kunde inte visas att männen använt våld eller hot och inte heller att flickan gjort motstånd. Flickan tog upp målet till Europadomstolen på grunderna att Belgien inte kunde erbjuda tillräckligt skydd mot våldtäkt samt myndigheternas agerande i det specifika fallet.⁴⁹ Detta ledde till att domstolen fastställde medlemsstaternas ansvar att bestraffa alla sexuella handlingar som grundar sig i en ”non-consensual sexual act”.⁵⁰

Det var utifrån denna dom som det diskuterades om det skulle införas en samtyckesreglering. Främst diskuterades om denna dom innebar ett krav för

⁴⁶ Prop. 2012/13:111 s. 26.

⁴⁷ A. prop. s. 27.

⁴⁸ A. prop. s. 35 ff.

⁴⁹ Prop. 2004/05:45 s. 40.

⁵⁰ Holmqvist m.fl. kommentar till BrB 6 kap. s. 3.

Sverige att införa en samtyckesreglering. Sedan regeringen och lagrådet fastställt att domen inte ledde till att Sverige var tvungna att införa en sådan lag så blev utfallet i diskussionen likadant 2013 som inför lagändringen 2005. Nämligen att nackdelarna med en samtyckesreglering övervägde fördelarna och regleringen infördes ej.⁵¹ Nackdelarna var likadana som inför förra ändringen, nämligen att undvika att fokus hamnade på offrets agerande i samband med övergreppet.⁵² Problematiken med att definiera vad ett samtycke innebar var också en svårighet som vägdes in i bedömningen. Likaså att alla samtycken inte kan bedömas som giltiga. Detta skulle kunna leda till svårigheter vid tillämpningen av en sådan samtyckesreglering.⁵³

⁵¹ Prop. 2012/13:111 s. 23.

⁵² A. prop. s. 22.

⁵³ A. prop. s. 23.

4 2014 års sexualbrottskommitté

Som redan nämnts ovan⁵⁴ uppstod diskussion kring en samtyckesreglering när lagändringarna genomfördes år 2005 och 2013. En sådan reglering skulle leda till att tvångsrekvisitet avskaffas och ger plats för krav på brist på samtycke. Den diskussionen har nu fortsatt i och med 2014 års sexualbrottskommitté. Utredningen är relevant för våldtäktsregleringen eftersom kommittén fått i uppgift att se över om det finns behov av att stärka det straffrättsliga skyddet. Detta genom att överväga om det behövs en reglering som innebär att högre krav ställs på gärningsmannen i sexuella situationer, till exempel ett oaktsamhetsansvar. Kommittén ska dessutom diskutera behovet av en samtyckesreglering och om det bör införas en strängare straffskala.⁵⁵

En utredning av våldtäktsregleringen behövde göras eftersom lagstiftningen överlag behövde ses över men även på grund av den rättspolitiska debatten. Det senaste årtiondet har diskussionen om en samtyckesreglering växt sig starkare, bland annat genom att media uppmärksammat våldtäktsdomar och därmed visat på att en förändring av lagstiftningen behöver ske.⁵⁶

Juristen och professorn Petter Asp hävdar i en debattartikel att den regleringen vi har idag och en samtyckesreglering egentligen har samma syfte; nämligen att kriminalisera sex som uppstått utan samtycke. Däremot menar han att de olika regleringarna har olika lösningar. Den nuvarande uppger vad som inte betraktas som ett samtycke medan en samtyckesreglering mer lämnar öppet vad ett samtycke innebär genom att helt enkelt ange att sex utan samtycke är olagligt.⁵⁷

⁵⁴ Se avsnitt 3.7.

⁵⁵ Dir. 2014:123 s. 9 ff.

⁵⁶ Dir. 2014:123 s. 10.

⁵⁷ Asp, Petter, Sex och samtycke – en lagstiftningsteknisk fråga, JT 2013-14 s. 961 f.

Fallet M.C. mot Bulgarien⁵⁸ har varit en stor pådrivare i frågan om en samtyckesreglering. Sedan lagrådet och andra lagstiftande aktörer bedömt att domen inte innebar ett krav för Sverige att införa en sådan reglering så försköts frågan för att behandlas vid ett senare tillfälle. Det som varit det största problemet för Sverige i debatten har varit vår syn på att inte skuldbelägga brottsoffret genom att lägga vikt vid hur denne agerade vid tiden för övergreppet. Lagstiftaren har varit rädd för att fokus återigen skulle läggas på brottsoffret om frågan kring om samtycke förelåg skulle diskuteras, särskilt om gärningsmannen hävdade att tyst samtycke förelåg. Då finns risken att offrets handlande och övriga omständigheter som rör offret skulle stå i centrum vid bedömningen. Eftersom offret på senaste tid blivit ett så starkt skyddsobjekt vid lagregleringen har detta blivit en så stor anledning till att inte införa en sådan reglering även om lagstiftaren insett att ett krav på samtycke i de allra flesta fall förmodligen skulle styrka offrets rättsliga position.⁵⁹

Petter Asp uppmärksammar även han problematiken i att en ren samtyckesreglering, en reglering som bygger på avsaknad av samtycke, skulle lägga fokus på offret. Han menar rentav att en sådan lag i princip skulle innebära ”en rättslig anvisning” för lagtillämparna att lägga fokus på brottsoffret.⁶⁰

⁵⁸ Europadomstolens dom av den 4 december 2003 M.C. mot Bulgarien; ansökan nr 39272/98.

⁵⁹ Prop. 2012/13:111 s. 23.

⁶⁰ Asp, Petter, a.a. s. 964.

5 Analys

Den stora skillnaden som skedde från det att brottsbalken trädde i kraft var att våldtäkt inom äktenskapen kriminaliserades. Detta får anses spegla en ny syn på kvinnan eftersom kvinnan förut hade ansetts godkänna samlag med mannen i och med giftermålet och därmed ansågs inte heller våldtäkt i sådana situationer vara ett möjligt brott. Det sågs alltså som en omöjlighet i och med kvinnans automatiska samtycke till alla eventuella samlag med mannen i framtiden.

Senare under mitten på 1900-talet, när det började diskuteras om en ny lagstiftning, började nya röster och åsikter höras. Även en ny inställning till kvinnans roll i äktenskapet introducerades och detta ledde till en förändring i lagen. Kvinnans kropp och hennes självbestämmanderätt över densamma blev ett skyddsintresse. Denna förändring av åsikter kring våldtäkt inom äktenskapet anses inte ha varit så drastiska på grund av brottet våldförande. Detta eftersom våldförande innebar att en relation till gärningsmannen ansågs vara en förmildrande omständighet vid ett övergrepp. Om en man våldtog sin hustru vid denna tid så ledde det ändå till att våldtäkten blev mindre grov än om de varit främlingar.

Det bör också nämnas att många (exempelvis medicinalstyrelsen och kriminalpolisintendenten i Stockholm) var kritiska till förslaget att kriminalisera våldtäkt inom äktenskapet. Dels på grund av att de ansåg att det kunde uppstå bevissvårigheter i en sådan situation, men även eftersom de ansåg att det fanns en viss risk för utpressning. Det är viktigt att komma ihåg att många länge hade ansett att samlag var något som hörde till äktenskapet och att otrohet eller samlag utanför äktenskapet var något fult och nästan kriminellt. Dessa tankar torde också vara något som levde vidare när förslaget till brottsbalken utarbetades och det var dessa som också gjorde att konservativa tankar genomsyrade förslaget. Att både medicinalstyrelsen och kriminalpolisintendenten i Stockholm var negativa till förslaget talar tydligt för

denna konservativa syn som fanns i samhället. Det var främst Fredrika-Bremer-förbundet och RFSU som var positiva till förslaget och framförde ett mer utvecklande och modernt tankesätt till diskussionen.

Det är tydligt att betoningen av vad som skulle bedömas låg på offret och inte gärningsmannen. Det var offrets relation till gärningsmannen och offrets handlande i samband med övergreppet som låg i fokus för bedömningen om det fanns förmildrande omständigheter. Det kunde på denna tid räcka att offret frivilligt hoppade in i en ”raggarbil” för att en våldtäkt skulle anses vara mindre grov. Bara dessa omständigheter visar tydligt på att förändringen i och med brottsbalkens ikraftträdande inte var särskilt drastisk och modern.

På 1980-talet skedde den första förändringen av våldtäktsregleringen. Tiden för förändringen är föga förvånande. Detta eftersom denna tid präglades av en sorts frihet och frigörande. Framförallt blev synen på sexualiteten förändrad i form av att sexuella förbindelser blev mer accepterade. Hela perioden genomsyrades av en form av liberalism och frigörelse. Det var denna moderna syn på sexualiteten som gjorde att lagen började se föråldrad ut och att den inte motsvarade denna nya syn på sexuell samlevnad.

Dessa tankar ledde till slut till ett utvidgat våldtäktsbegrepp som innebar att även andra sexuella handlingar än fullbordat samlag blev kriminaliserade. Flera andra stora förändringar gjordes som även de pekade på en mer modern syn på sexualitet och jämställdhet. Till exempel så gjordes bestämmelsen könsneutral vilket innebar att brottet kunde vara av homosexuell natur. En annan viktig förändring var att brottet våldförande upphävdes. Detta pekar på en tydlig förändring av fokus från att bedöma offrets handlande och omständigheter till att fokusera på gärningsmannens handlande. Först nu började offrets handlande betraktas som rättsligt irrelevant och enligt mig var detta en viktig förändring. Offrets handlande borde inte ligga till grund för brottsrubriceringen. Istället skulle, som förarbetena betonade, gärningsmannens handlande avgöra om brottet skulle bedömas som grovt eller ej.

Framförallt eftersom offret inte längre skuldbelades av lagtexten genom att betraktas som medvållande. Detta stämmer betydligt mer överens med dagens synsätt på ett våldtäktsoffer.

Ett annat skyddsvärt objekt introduceras på 1990-talet; nämligen barn. Barn ansågs vara mer skyddsvärda mot sexuella övergrepp så det ansågs viktigt att stärka deras skydd genom att markera detta i lagtexten. Att fokus lades på att skydda barn och deras rättigheter kan förklaras genom att Sverige ratificerade FN:s barnkonvention som trädde i kraft år 1990.⁶¹ Då började fler tänka på barnens bästa och deras rättigheter på ett annat sätt. FN:s barnkonvention torde delvis ha lett till att dessa tankar kom till uttryck i våldtäktsregleringen. Detta var också ännu ett sätt att betona allvaret av att våldföra sig på barn och unga. Om gärningsmannen gav sig på ett offer som var av låg ålder skulle alltså detta vägas in i bedömningen och då betraktas som grov våldtäkt.

Överlag så ansågs det behövas en utvidgning av begreppet grov våldtäkt och rekvisitet hänsynslöshet lades till i lagen. Detta för att kunna täcka in fler fall och situationer som grov våldtäkt. Det uttrycks i förarbetena att begreppet råhet inte täckte in alla omständigheter så som gruppvåldtäkter eller övergrepp med sadistiska inslag. Detta kan antingen tolkas som att övergreppen hade blivit grövre sedan 1980-talet eller att detta behov upptäcktes först på 1990-talet. Behovet av att utvidga grov våldtäkt borde funnits tidigare men utredningen kom fram till, genom undersökning av praxis, att behovet fanns av ett ytterligare och bredare rekvisit än råhet.

Den ändringen som trädde ikraft 1998 betonade vikten av att bedöma kränkningens art istället för den sexuella handlingen. Här syns alltså en förstärkning av den syn på kränkningen som introducerades i och med reformen på 1980-talet. Våldtäktsbegreppet utvidgades också ytterligare till att omfatta handlingar som tidigare betraktats som sexuellt tvång. Denna ändring var inte av lika stor betydelse som de ändringar som gjorts tidigare men

⁶¹ Barnkonventionens historia, <https://unicef.se/barnkonventionen>, 21/5 2016.

den visar ändå på en syn att offret inte ska behövas skuldbeläggas. Det känns som om lagstiftaren ännu en gång ville markera att det var gärningsmannens handlingar som skulle ligga i fokus.

Som en förstärkning av synen att inte skuldbelägga våldtäktsoffret kom en ändring år 2005 som innebar att våldsrekvisitet sänktes och lagrummet utvidgades. Detta innebar i praktiken att gärningsmannen inte behövde bruka lika mycket våld som tidigare för att det skulle klassas som en våldtäkt. Kraven sänktes alltså i förmån för brottsoffret. Ett helt nytt stycke lades till som innebar att de gärningar som tidigare bedömts som sexuellt utnyttjande lades till i våldtäktsbestämmelsen istället. Detta ledde till att brottet betraktades som våldtäkt även om offret försatt sig själv i berusat tillstånd.

Tidigare hade gärningsmannen dömts till sexuellt utnyttjande om denne förgrep sig på ett offer som var berusad. Detta anses vara en viktig förändring i våldtäktsregleringen i och med att det innebar en viktig utvidgning för brottsoffret. Denna ändring trädde i kraft för endast elva år sedan och idag är det något som vi ser som självklart. Det borde inte vara någon förmildrande omständighet att offret druckit sig berusad och därmed hamnat i ett hjälplöst tillstånd. Att en sådan ändring skedde först för tio år sedan visar på hur mycket synen på våldtäkt har förändrats på kort tid.

Trots att den ändringen för mig och förmodligen många andra är självklar så tedde den sig inte så självklar för alla när förslaget lades fram. Det var i princip bara kvinnoföreningar och andra organisationer som var positiva till förslaget och detta visar ännu en gång att dessa grupper är de som har de mest utvecklade och moderna åsikterna kring våldtäktsregleringen. Samtidigt var lagtillämparna och lagtolkarna, dvs. domstolar och liknande, negativa till förslaget eftersom de ansåg att det skulle leda till en oklar och svår gränsdragning vid tillämpningen. Detta tyder på en konservativ syn från deras sida som också uppmärksammats flera gånger under skrivandet av denna uppsats.

De nya skyddsvärdena överensstämmer med hur lagstiftaren tänkte inför ändringen från 1998. Nämligen att skydda den sexuella självbestämmanderätten och den sexuella integriteten samt att de ännu en gång betonade vikten av att bedöma kränkningens art.

Den senaste ändringen i våldtäktsregleringen gjordes som sagt år 2013. De ändringar som gjordes då var framförallt en utvidgning och ett förtydligande av lagrummet. Än en gång ändrades lagrummet i offrets förmån. Utredningen hade visat på att det ställdes för höga krav vid tillämpningen och därmed gjordes flera omformuleringar och förtydliganden för att sänka dessa krav.

Något som var nytt i debatten var diskussionerna kring en samtyckesreglering. Diskussionen kring en sådan reglering hade kommit upp även inför ändringarna 2005 men avvisats. Det visade sig att de skulle avvisas även 2013 men dessa diskussioner som blossade upp har idag lett till en stark samhällsdebatt i både media och inom rättspolitik. Att diskussionen kring en samtyckesreglering uppstått idag speglar tydligt hur synen på våldtäkt har utvecklats sedan brottsbalkens införande. Från ett tydligt fokus på offrets agerande i samband med våldtäkten till fokus på kränkningens art och därmed gärningsmannens handlande.

Sammanfattningsvis är den tydligaste utvecklingen att synen på offret och brottsoffret har förändrats både fram och tillbaka genom historien. Brottet våldförande innebar att stor vikt lades på offrets agerande medan ändringen på 1980-talet innebar ett starkt frånträdande från denna syn på offrets medverkan till brottet. Däremot visade de båda utredningarna inför denna ändring två motstridiga sidor där den ena sidan, som hade en mildare syn på våldtäktsbrottet, blev starkt kritiserad och omdebatterad. Detta visar på att pendeln om synen på våldtäktsbrottet skiftat både fram och tillbaka genom 1900-talet fram till idag. Samtidigt som våldtäkt alltid har betraktats som ett allvarligt brott, har det skett många drastiska förändringar bara sedan brottsbalkens ikraftträdande år 1965. Från att våldtäkt inte ens var kriminaliserat

inom äktenskapet till en livlig diskussion kring behovet av en samtyckesreglering.

6 Slutsats

Sedan brottsbalkens inträde i den svenska rätten har våldtäktsregleringen ändrats fem gånger. Det började med att våldtäkt inom äktenskapet kriminaliserades vilket förstärkte kvinnans roll i samhället genom kvinnans självbestämmande över sin egen sexualitet till att idag diskutera om att samtycke ska krävas vid samlag.

Det har blivit en tydlig förskjutning av fokus från offret till gärningsmannen. Detta är ett resultat av nya skyddsvärden och synen på sexualiteten. Kvinnan fick full sexuell bestämmanderätt i och med ändringen 1984 genom att brottet våldförande avskaffades och dessutom gjordes regleringen könsneutral. Detta innebar att även andra sexuella handlingar än heterosexuella omfattades av regleringen. Sedan dess har fokus förflyttats mer och mer till kränkningen som brottet innebär istället för den sexuella handlingen. Detta tyder på en radikal skiftning av skyddsaspekter som har påverkat förändringen av lagen. Från att skydda kvinnans dygd och ära genom att samlag endast var förbehållet äktenskapet till att idag vilja skydda den sexuella integriteten och självbestämmanderätten.

Denna nya syn på våldtäktsbegreppet har idag lett fram till en diskussion kring att helt avskaffa kravet på våld och istället införa ett krav på samtycke vid samlag.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Tryckta källor

Bergenlöv, Eva & Lindstedt Cronberg, Marie & Östberg, Eva: *Offer för brott*, Lund, Nordic Academic Press, 2009.

Holmqvist, Lena & Leijonhufvud, Madeleine & Träskman, Per Ola & Wennberg, Suzanne, *Brottsbalken – En kommentar*, studentutgåva 7, Norstedts Juridik, 2013.

Artikel

Asp, Petter: 'Sex och samtycke – en lagstiftningsteknisk fråga', *JT*, 2013/14 s. 959-968.

Offentligt tryck

Sverige

Författningar

SFS 1962:700 *Brottsbalk*

SFS 1984:399 *Brottsbalk*

SFS 1992:147 *Brottsbalk*

SFS 1998:393 *Brottsbalk*

SFS 2005:90 *Brottsbalk*

SFS 2013:265 *Brottsbalk*

Utredningsbetänkanden

SOU 1982:61 Våldtäkt och andra sexuella övergrepp.

SOU 2001:14 Sexualbrotten - Ett ökat skydd för den sexuella integriteten och angränsande frågor.

Propositioner

Prop. 1962:10 med förslag till ny brottsbalk.

Prop. 1983/84:105 om ändring i brottsbalken m.m. (sexualbrotten).

Prop. 1991/92:35 Sexuella övergrepp mot barn.

Prop. 1997/98:55 Kvinnofrid.

Prop. 2004/05:45 En ny sexualbrottslagstiftning.

Prop. 2012/13:111 En skärpt sexualbrottslagstiftning.

Övrigt riksdagstryck

Dir. 2014:123 Översyn av våldtäktsbrottet.

Elektroniska källor

”Barnkonventionens historia”, UNICEF,

<<https://unicef.se/barnkonventionen>>, besökt 2016-05-21.

Rättsfall

Sverige

Högsta domstolen

NJA Avd. I 1942:2

NJA Avd. I 1967:114

Europadomstolen

Europadomstolens dom av den 4 december 2003 M.C. mot Bulgarien; ansökan nr 39272/98